

Valvira

Sosiaalihuollon ammattihenkilöstön osaaminen

Valvovan viranomaisen näkökulmia

Rovaniemi

15.5.2017

Riitta Husso, LM Valvira

Pekka Ojaniemi, ylitarkastaja Valvira

Valvira.fi, [@ValviraViestii](https://twitter.com/ValviraViestii)

Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki

Laki tullut voimaan 1.3.2016

Lain tarkoitus

- Edistää **asiakasturvallisuutta**
- Edistää asiakkaan oikeutta **laadultaan hyvään sosiaalihooltoon ja hyvään kohteluun**
- Varmistaa ammattihenkilöiden **pätevyys**
- Edistää ammattihenkilöiden yhteistyötä ja **tarkoituksenmukaisen tehtävärakenteen muodostumista**
- Järjestää ammattihenkilöiden toiminnan **valvonta**

Ammattihenkilölaki vs. kelpoisuuslaki

Kelpoisuuslaissa säädettiin kelpoisuusehdoista tiettyihin tehtäviin, AmhL:ssa säädetään siitä, millä edellytyksillä henkilö voi saada laillistuksen tai nimikesuojauksen.

- kelpoisuusvaatimukset tulevat substanssilaeista
- vaatii rekrytoijalta laajempaa lainsäädännön tuntemista
- tehtäväkohtaisia kelpoisuusvaatimuksia on aiempaa vähemmän – osaamisvaatimukset lisääntyvät

- Väärinkäsitystä siitä, kuka voi tai ei voi toimia sosiaalihuollon tehtävissä.
- Työnantajat alkaneet vaatia työntekijöidensä kouluttautumista sosiaalihuollon ammattihenkilöksi
- Kilpailutuksessa osa kunnista rajaamassa ulkopuolelle palveluntuottajia, joiden työntekijät eivät ole laissa mainittuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä
- Irtisanomisuhka niille, jotka eivät voi rekisteröityä
- Paljon osaamista ja ammattitaitoa saattaa jäädä käyttämättä
- Uhka uudenlaisen ja tarkoituksenmukaisen tehtävärakenteen kehittämiseksi
- Ei voi perustella sosiaalihuollon ammattihenkilölailla

Lakia sovelletaan

- julkista tehtävää hoitavan yhteisön ja
- yksityisen toimijan palveluksessa oleviin sekä
- itsenäisinä ammatinharjoittajina toimiviin

sosiaalihuollon ammattihenkilöihin

Kriteerinä sosiaalihuollon tehtävissä toimiminen!

Sosiaalihuollon tehtävissä toimiminen

- Kaikki sosiaalihuollon ammattihenkilöt eivät välttämättä toimi sosiaalihuollon tehtävissä
- Lain ulkopuolelle jäävät mm. varhaiskasvatuksessa (päivähoidossa) työskentelevät sosionomit, koska varhaiskasvatus ei ole sosiaalihuoltoa
- Ulkopuolelle saattavat jäädä henkilökohtaiset avustajat
- Terveystieteiden ja koulun sosiaalityössä toteutetaan sosiaalihuollon tehtäviä
- Terveystieteiden sosiaalityöntekijät kuuluvat lain piiriin ja koulukuraattorit siltä osin, kun henkilön koulutus mahdollistaa rekisteröitymisen
- Vastaavat kuraattorit aina, koska tehtävä edellyttää sosiaalityöntekijän ammatinharjoittamisoikeutta

Ammatinharjoittamisoikeus (3 §)

Laillistetut ammattihenkilöt

- Sosiaalityöntekijä
- Sosionomi: kokeiluajan tutkinto ja sitä edeltäneistä opistotasoisista tutkinnoista *sosiaalikasvattaja, sosiaaliohjaaja, kehitysvammaisten ohjaaja, sosiaalialan ohjaaja, diakoni*
- Geronomi: kokeiluaikainen vanhustyön asiantuntijan tutkinto
- Kuntoutuksen ohjaajat tultaneen lisäämään lakiin

Nimikesuojatut ammattihenkilöt

- lähihoitaja, kodinhoitaja ja kehitysvammaistenhoitaja
- Lähihoitajien rekisteröintiä tultaneen joustavoittamaan

Nimikesuojatun ammattihenkilön tehtävissä voi toimia muukin, jolla on riittävä koulutus, kokemus ja ammattitaito, mutta **ei voi käyttää ammattinimikettä - ongelmallinen**

Muutosesityksiä lakiin

Henkilöt, jotka täyttävät kelpoisuusehdot aiemmin voimassa olleiden säädösten perusteella, ovat oikeutettuja toimimaan ammattihenkilön tehtävissä rekisteröitymättä 31.12.2017 saakka

Esitetään siirtymäajan jatkamista, koska:

- Kuntoutuksen ohjaajat hakevat aikaisintaan vasta syksyllä
- Muitakin hakemuksia tulee vuoden lopulla

Valvonnan perusta

Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus **laadultaan** hyvään sosiaalihuoltoon ja **hyvään kohteluun** ilman syrjintää...

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, Asiakaslaki)

Asiakasturvallisuuden käsite

- asiakasturvallisuuden vaarantumisen arviointi
- ei voida kopioida potilasturvallisuuden käsitettä terveydenhuollosta

Valvira

Asiakasturvallisuus

Valviran määritelmä:

Asiakasturvallisuudella tarkoitetaan sitä, että palvelut järjestetään, tuotetaan ja toteutetaan siten, että asiakkaan fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen sekä taloudellinen turvallisuus eivät vaarannu.

Käytännössä se tarkoittaa, että sekä organisaatiot että asiakastyötä tekevät työntekijät noudattavat laissa säädettyjä velvoitteita sekä eettisesti kestäviä periaatteita ja toimintakäytäntöjä, joilla asiakasturvallisuus varmistetaan. Toiminnan on myös perustuttava tutkittuun tietoon.

Valvira **Ammattieettiset velvollisuudet (4.1 §)**

Sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatillisen toiminnan päämääränä on

- sos. toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen
- syrjäytymisen ehkäiseminen ja
- hyvinvoinnin lisääminen

Arki, arvot ja etiikka (Talentia) Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet:

http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf

Ammattieettiset velvollisuudet (4.2§)

Sosiaalihuollon ammattihenkilön velvollisuutena on ammattitoiminnassaan noudattaa mitä:

- sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä
- asiakastietojen käsittelystä on säädetty

Osaamisvaatimukset

Valvira

Kunkin sosiaalityön alan substanssilainsäädännön lisäksi

- Asiakaslaki (812/2000)-> salassapito ja asiakastietojen luovuttaminen
- Asiakastietolaki (159/2007)-> asiakas- ja potilastietojen sähköinen käsittely, tietosuojavastaava ja tietosuojan omavalvonnasta
- Julkisuuslaki (621/1999) → asiakirjojen julkisuus
- Henkilötietolaki (523/1999) → salassa pidettävien henkilötietojen käsittely
- Asiakasasiakirjalaki (254/2015) → asiakastietojen kirjaaminen 1.4.2015
- Hallintolaki (434/2003) → hyvän hallinnon periaatteet: palveluperiaate, palvelun asianmukaisuus, neuvonta, hyvän kielenkäytön vaatimus, viranomaisten yhteistyöstä
- Kuntalaki (410/2015)

Osaamisvaatimukset

- Omaan työhön liittyvän lainsäädännön hallitseminen on yksi osa ammattitaitoa
- Sosiaalihuollon ammattihenkilön on hallittava oman alansa ja omaan tehtäväänsä liittyvä teoreettinen tieto ja hallittava oman alansa ammattikäytännöt
- Tutkimustiedon hyödyntäminen
- Menetelmien ja työvälineiden hallinta
- Asiakkaiden ongelmien syntyyn ja niiden ratkaisemiseen liittyvä tieto ja osaaminen
- Tiedon tuottaminen ja analysointi
- Oman työn vaikuttavuuden arviointi

Valvira

Ammattipätevyyden ylläpitäminen ja osaamisen kehittäminen (5 ja 6 §)

Ammattihenkilön velvollisuutena on:

- ylläpitää ja kehittää ammattitaitoaan
- perehtyä ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin
- työnantajan velvollisuus on luoda edellytykset perehdyttämiseksi ja täydennyskoulutukselle
- velvollisuus antaa tietoja valvontaviranomaisille

Määräyksiä ovat antaneet mm. Valvira omavalvonnasta ja THL mm. tietoturvan omavalvonnasta ja viimeisimpänä sosiaalihuollon palvelutehtävien luokituksesta (1/2016)

Sos.t.t:n erityiset velvollisuudet (9 §)

Erityiset osaamisvaatimukset:

Sosiaalityöntekijä vastaa:

- sosiaalityön **ammattillisesta johtamisesta**
- yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen sosiaalityön **asiakas- ja asiantuntijatyöstä**
- sosiaalityön vaikutusten seurannasta ja arvioinnista
- muun lain perusteella säädetyistä **sosiaalityön antamisesta ja päätöksenteosta**
- **Mitä tarkoittaa vastaaminen?**

Tilapäinen toimiminen (12 §)

Sosiaalityöntekijän ammatissa voi tilapäisesti toimia enintään vuoden sosiaalityöntekijän ammattiin opiskeleva, joka on suorittanut sosiaalityön aineopinnot ja *(siihen liittyvän)* käytännön harjoittelun.

Sosionomin ja geronomin ammatissa voi toimia ko. ammattiin opiskeleva tai sos. alalle soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittanut, jolla on riittävät edellytykset ammatissa toimimiseen

Tutkinnon soveltuvuuden ja riittävien edellytysten täyttymisen arvioi työnantaja.

Opintojen erilaisuus eri yliopistoissa?

Opiskelijat toimivat pätevän sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan alla

Tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimiminen

- Tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimiminen on herättänyt paljon keskustelua
- Kuka on ammattiin opiskeleva ja mitä ovat sosiaalityön aineopinnot?
- Valviran näkemyksen mukaan ammattiin opiskelevalla opiskelijalla täytyy olla voimassa oleva opiskeluoikeus, joka tuottaa hänelle sosiaalityöntekijän pätevyyden
- Valvira ei voi määritellä, mitä sisältyy sosiaalityön aineopintoihin
- Huoli siitä, miten avoimen yliopiston aineopinnot vastaavat pääaineopintojen yhteydessä suoritettuja aineopintoja
- STM:n kanssa on käyty ja käydään edelleen keskusteluja ammattiin opiskelevan opiskelijan kriteereistä
- Terveystieteiden valvonnassa on tiukka tulkinta ammattiin opiskelevalle opiskelijalle

Edellytysten lieventäminen?

- Paineita lieventää tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimimisen edellytyksiä
- **Valvira on sitä mieltä, että perusteita edellytysten lieventämiselle ei ole!**
- Mikäli tilapäisenä toimiva sosiaalityöntekijä ei ole sosiaalityöntekijän ammattiin opiskeleva henkilö, tulee häneltä edellyttää
  - Suoritettuja sosiaalityön aineopintoja ja harjoittelua ja
  - Sosiaalialalle soveltuvaa ylempää korkeakoulututkintoa (esim. sosionomi YAMK)
- Tilapäisen sosiaalityöntekijän tehtäviä ei ole perusteltua avata henkilöille, joilla ei ole sosiaalityön opintoja
  - Ei ole mahdollista muissakaan ammateissa ilman alaan liittyviä opintoja
    - Vrt. esim. lääkäri, psykologi, sairaanhoitaja
- Osaamisen ja asiakasturvallisuuden varmistaminen

Ammatillinen toimintakyky ja terveys

Ammatillisen toimintakyvyn ja terveydentilan selvittäminen (19.1§)

Jos on perusteltua aiheutta epäillä, että ammattihenkilö on:

- sairauden
- päihteiden väärinkäytön
- heikentyneen toimintakyvyn tai
- muun vastaavan syyn vuoksi

kykenemätön toimimaan ammatissa, Valvira voi määrätä lääkärintarkastukseen tai sairaalatutkimuksiin.

Ammattitoiminnan asianmukaisuus

Ammattitaidon selvittäminen (19.2 §)

Valvira voi velvoittaa ammattitaitojen tai -tietojen tutkimiseksi työkokeiluun, työnäytteeseen tai kuulusteluun, jos on perusteltua aihetta epäillä, että ammattihenkilön

- ammatinharjoittamistaidoissa tai
- ammattitiedoissa

on puutteita

Kaikissa valvontaa tulleissa tapauksissa on tavalla tai toisella kysymys ammattitaidon selvittämisestä.

Tutkinto ei takaa automaattisesti ammattitaitoa!

Puutteet ammattitaidossa

- Valvonnassa syntyy tietoa ammattitaidon puutteista
- Mistä puutteet johtuvat?
- Puutteet tutkintoon johtavassa koulutuksessa
- →Tietoa valvonnan havainnoista oppilaitoksille koulutuksen suunnittelua varten
- Puutteet ammattitaidon ylläpitämisessä ja kehittämisessä/Täydennyskoulutuksen laiminlyönti
  - Työntekijä
  - Työnantaja
- Yhteistyö oppilaitosten kanssa
  - Peruskoulutuksen sisällöt
  - Täydennyskoulutuksen toteuttaminen
  - Ammattitaidon selvittäminen

Ammattitoimintaan liittyviä puutteita

Ammatinharjoittamistaidot ja ammattitiedot

- Asiakassuunnitelmien tekeminen
- Asiakasasiakirjojen laatiminen ja kirjausten tekeminen
- Asiakkaiden kohtaaminen
- Kuulluksi tuleminen
- Epäasianmukainen kohtelu

Ammatillinen toimintakyky

- Päähteet
- Mielenterveysongelmat

Yliopiston velvollisuus antaa tiedot vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä...

Seuraamukset (20.1 §)

Jos ammattihenkilö:

1. laiminlyö 4–6 §:ssä säädetyn velvollisuuden
  - lainsäädännön noudattaminen
  - ammattipätevyyden ylläpitäminen ja osaamisen kehittäminen
  - tietojen antaminen valvontaviranomaiselle
2. suorittaa tehtäviä, joihin hänen koulutustaan tai ammattitaitoaan on pidettävä selvästi riittämättöminä
3. toimii ammattitoiminnassaan muuten olennaisesti virheellisesti

Kykenemättömyys toimia ammatissa (21 §)

Valvira voi päättää edellä 20 §:ssä mainitusta seuraamuksesta, jos ammattihenkilö on:

- sairauden
- päihteiden väärinkäytön
- heikentyneen toimintakyvyn tai
- muun vastaavan syyn perusteella
- taikka **perustellusti todetun** ammattitaidottomuuden vuoksi kykenemätön toimimaan ammatissa

Seuraamukset (20.2 §)

1. Valvira voi antaa **tarkempia määräyksiä** ammattitoimintaa varten
  2. **rajoittaa** laillistetun ammattihenkilön ammatinharjoittamisoikeutta tai **poistaa** oikeuden määräajaksi tai toistaiseksi
  3. **kieltää** nimikesuojattua ammattihenkilöä **käyttämästä** ammattinimikettä määräajaksi tai toistaiseksi.
- kohtien 2 ja 3 mukaisia seuraamuksia voidaan määrätä vain, jos virheellinen toiminta tai tehtävien laiminlyönti on luonteeltaan vakavaa.
  - suhteellisuusperiaate ja lievimmän puuttumisen periaate

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen voitu määrätä toimimaan toisen ammattihenkilön ohjauksessa ja valvonnassa, tehtäviä on voitu rajoittaa tai on voitu määrätä **ilmoittamaan työpaikan vaihdoksesta**

Seuraamukset (20.3 §)

Aluehallintovirastot tai Valvira voivat:

1. kiinnittää huomiota asianmukaiseen ammattitoimintaan
2. kehottaa korjaamaan todettu puute tai epäkohta
3. antaa huomautuksen vastaisen varalle

suhteellisuusperiaate – valvonnassa arvioidaan, mitä henkilöltä voidaan kohtuudella edellyttää hänen koulutuksensa ja kokemuksensa huomioon ottaen tapahtumahetkellä vallinneissa olosuhteissa

- ei muutoksenhakuoikeutta

Valvira

Kiitos!